

УДК 378:316.454.5

А – 72

Рекомендовано до друку вченою радою Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка /протокол № 6 від 28 листопада 2023 р.

Рецензенти:

Буняк Н.А. – доктор психологічних наук, професор

Каліщук С.М. – доктор психологічних наук, доцент

Мешко О.І. – кандидат психологічних наук, доцент

Аксіопсихологічні вектори розвитку сучасної освіти: зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, м. Тернопіль, 19 – 20 жовтня 2023 р. / за ред. Г.К.Радчук. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2023. 542 с. (Електронне наукове видання).

ISBN 978-617-595-127-9

Збірник укладено за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції «Аксіопсихологічні вектори розвитку сучасної освіти», проведеної кафедрою психології розвитку та консультування Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка з нагоди її 25-річчя.

У межах конференції відбулося обговорення актуальних проблем в контексті розвитку сучасної освіти: аналіз та узагальнення теоретичних і прикладних результатів щодо розробки сучасних інноваційних підходів в освітній галузі, психолого-педагогічних та організаційно-технічних засад дистанційного навчання, моральної та соціально-психологічної підтримки учасників освітнього процесу в умовах війни, теоретико-методологічних та методичних основ розвитку лідерства в освіті, практичної медіації як чинника вирішення соціальних та психологічних конфліктів в сучасному українському суспільстві.

Адресовано викладачам закладів вищої освіти, студентам, науковцям-психологам, учителям, практичним психологам, представникам громадських організацій просвітницького спрямування.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за підбір і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей.

ISBN 978-617-595-127-9

УДК 378:316.454.5

А – 72

© ТНПУ ім.В.Гнатюка, 2023

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ОСОБИСТІСНОЇ ТРИВОЖНОСТІ У СТАРШОМУ ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ (<i>Марина ШУТОВА</i>).....	315
СУЧАСНИЙ ПСИХОЛОГ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНИХ ЗМІН (<i>Марія ДІДОРА</i>).....	319
ТРИВОГА ТА СТРАХИ В ПЕРІОД ВІЙНИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПСИХІЧНЕ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ (<i>Світлана ЗАБОЛОЦЬКА</i>).....	322
ТРИВОЖНІСТЬ ЯК ФУНКЦІЯ АДАПТАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ (<i>Євгенія КАЛЮЖНА</i>).....	326
ФОРМУВАННЯ В МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ КУЛЬТУРИ МИРУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ (<i>Олександра ЯНКОВИЧ</i>).....	329
ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПСИХОЛОГА-ПРАКТИКА В УМОВАХ ВІЙНИ (<i>Ірина ГРИНИК</i>).....	335
ФОТОТЕРАПІЯ ЯК ОДИН З НАПРЯМКІВ АРТ-ТЕРАПІЇ (<i>Vima БОГОСЛАВЕЦЬ</i>).....	338
A STRENGTH-BASED APPROACH TO SUPPORTING FAMILIES IN ADVERSITY (<i>Alison PROWLE</i>).....	344
SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL FACTORS OF EMOTIONAL BURNOUT AMONG IT WORKERS (<i>Halyna RADCHUK, Yang HAICHAO</i>).....	347

Секція 4 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСТВА В ОСВІТІ

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ЧИННИКИ ВПЛИВУ ТА САМООРГАНІЗАЦІЙНА СПРОМОЖНІСТЬ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ЦІННОСТЕЙ ЛЮДИНИ (<i>Людмила НЕСУХ, Ольга ЧЕРВЯКОВА</i>).....	351
ГОТОВНІСТЬ МОЛОДІ ДО СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ ЯК ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА (<i>Марія КУЗИШЕН</i>).....	354
ГРУПА ЯК СЕРЕДОВИЩЕ ВИНИКНЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЛІНІ: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА (<i>Оксана СТРОКАТЮК</i>).....	359
ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПОНЯТТЯ ДУХОВНОСТІ І МОРАЛЬНОСТІ ЗА ЦЕРКОВНИМИ ТА СВІТСЬКИМИ ДЖЕРЕЛАМИ (<i>Дмитро ГРИНЬО</i>)....	363
ЕГІПТАРНА ОСОБИСТІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ І ФАХІВЧИНЬ В АКСІОПСИХОЛОГІЧНОМУ ВИМІРІ (<i>Оксана КІКІНЕЖДІ, Ольга КІЗЬ</i>)	368
ЗАКЛАДАННЯ У РАННЬОМУ ДИТЯЧОМУ ВІЦІ ПЕРЕДУМОВ РОЗВИТКУ І ФОРМУВАННЯ СОФТ-СКІЛЗ ОСОБИСТОСТІ (<i>Тетяна ДУТКЕВИЧ</i>) ..	374

професію, заклади, в яких триває її навчання. Люди бояться, що війна ніколи не закінчиться, що відчуття безпеки не відновиться.

Боротьба з цими страхами має проводитися з психологом і використовувати при цьому індивідуальну з кожним клієнтом роботу, тренінгову роботу, які будуть мати вплив на подальший розвиток кожної окремої особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Скіпчук, Л. І. Взаємозв'язок тривожності, самооцінки та навчальних досягнень студентів у процесі вивчення іноземних мов. *Наукові записки Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*, 2019, 4(31). С. 138-143.
2. Barlow, D. H. (2002). *Anxiety and its disorders: The nature and treatment of anxiety and panic*. Guilford Press.
3. McEvoy, P. M., Mahoney, A. E., & Moulds, M. L. (2010). Are worry, rumination, and post-event processing one and the same? Development of the repetitive thinking questionnaire. *Journal of anxiety disorders*, 24(5). P. 509-519.
4. Шевченко, В. С., Малиновська, О. В., & Колісник, І. В. Тривожні розлади в загальній практиці сімейного лікаря. *Сучасна педіатрія*, 2018, 3(95). С. 142-147.

Євгенія КАЛЮЖНА

*кандидат психологічних наук, доцент, Київський університет імені Бориса
Грінченка, м. Київ, Україна*

ТРИВОЖНІСТЬ ЯК ФУНКЦІЯ АДАПТАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

За наявності достатньо великої кількості ґрунтовних наукових праць, все ж таки слід констатувати, що питання психологічних чинників тривожності в контексті актуальних вікових потреб та провідної діяльності особистості на сьогодні все ще залишається дискусійним, адже біопсихосоціальну природу тривожності в онтогенезі дійсно складно концептуалізувати.

На перший погляд, ідея щодо функціональності тривожності є очевидною, – особливо з огляду на той факт, що будь-які перетворення в системі внутрішніх характеристик особистості у процесі її психічної активності завжди функціонально навантажені. Разом із тим, існуючі на сьогодні тлумачення тривожності, як стійкої властивості особистості, зосереджують увагу скоріше на її чинниках і наслідках, аніж на функціональних складових.

Можемо констатувати, що за наявності достатньо великої кількості ґрунтовних наукових праць, в психології бракує досліджень, спрямованих на визначення тих структурних детермінант особистісної тривожності, що є носіями її функціонального значення. Відсутність досліджень, у яких здійснюється спроба експлікації функцій тривожності на всіх рівнях психічного функціонування особистості, не дозволяє сформулювати цілісного уявлення про сутність феномену тривожності як інтегральної особистісної властивості, оскільки не враховуються усі аспекти досліджуваного явища.

Тому вважаємо, що феномен особистісної тривожності потребує концептуальної реінтерпретації, окреслюючи тим самим коло конкретних дослідницьких завдань. На наш погляд, явище тривожності доцільно розглянути як показник ефективності психологічного функціонування особистості та особливостей її індивідуального розвитку. Вбачаючи у кожному прояві тривожності «акцію» та «реакцію» одночасно, ми керуємось необхідністю проаналізувати особистісну тривожність з точки зору її функціональних детермінант.

Спрямовуючи свій інтерес на функціональний аспект тривожності, ми посилаємось на положення Б.Братуся (1997) стосовно того, що будь-яке психічне утворення можна проаналізувати на трьох рівнях його функціонування: психофізіологічному, індивідуально-психологічному та особистісному. У першому випадку йдеться про нейрофізіологічне забезпечення психічної діяльності; у другому – про здатність особистості винаходити і застосовувати засоби реалізації існуючих у неї прагнень; у третьому – про особистісні цінності,

якими зумовлюється якість смислових відносин особистості з найважливішими сферами її життєдіяльності.

Керуючись необхідністю створення концептуальної моделі функціональної організації тривожності, представленої інтегральною сукупністю її функціональних детермінант, ми спираємось на системний підхід до вивчення особистості як активного суб'єкта життєдіяльності (Г.Балл, М.Боришевський, Г.Костюк, В.Моргун, Т.Титаренко), та теорію і практику психологічного дослідження (Л.Бурлачук, С.Максименко).

Першочергове значення у контексті дослідження генези тривожності набуває вихідне положення діяльнісного підходу, згідно з яким активуючий потенціал психічних утворень, їх можливості в усвідомлюваній регуляції діяльності особистості визначаються діапазоном та ієрархією її цінностей і потреб.

Апелюючи до функціонального аспекту тривожності, ми виходимо з того, що функції особистісної тривожності на психофізіологічному, індивідуально-психологічному та особистісному рівнях, якщо розглядати їх в якості складових її структури, предстають функціональними детермінантами інтеграції цієї структури у стійкий функціональний патерн, тобто, її системоутворюючими факторами.

Представляючи структуру тривожності як інтегративну сукупність її функціональних детермінант, ми засновуємося на тому, що психологічний механізм тривожності як функціонально-детермінованого утворення розгортається у межах тріади «мета – зусилля – результат».

Ґрунтуючись на позиціях структурного детермінізму і системно-генетичного аналізу (Г.Балл, Г.Костюк, С.Максименко, О.Саннікова, В.Семиченко, Л.Сохань та ін.), ми визначаємо особистісну тривожність як інтегральну функцію адаптаційної самоактивізації, доцільність, цілеспрямованість і результативність якої виступають якісними показниками (критеріями) ефективності психологічного функціонування особистості.

Припускаючи, що індивідуальний рівень тривожності особистості детермінується і підтримується ступенем її адаптаційної самоактивізації, ми вважаємо продуктивним шляхом попередження дезадаптації не зниження надлишкового активаційного потенціалу тривожності, а доцільне його спрямування.

Отже, можемо підсумувати, що особистісна тривожність як психологічний феномен є складним функціонально-детермінованим утворенням, що фіксується на психофізіологічному, індивідуально-психологічному та особистісному рівнях психічної активності та демонструє схильність особистості до антиципації найбільш релевантних її самооцінці «загроз».

ЛІТЕРАТУРА

1. Kaluzhnaya E. N. Functional model of anxiety as stable features of personality. *Проблеми сучасної психології*: збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України та Державного вищого навчального закладу «Запорізький національний університет». Запоріжжя: ЗНУ, 2015. № 2 (8). С. 97-102.
2. Калюжна Є.М. Функціональна структура тривожності особистості. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. Київ: Гнозис, 2016. Вип. 36, Том 1(17). С. 158-165.

Олександра ЯНКОВИЧ

*доктор педагогічних наук, професор, Куявсько-Поморська Академія, м. Бидгощ,
Польща*

*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира
Гнатюка, м. Тернопіль, Україна*

ФОРМУВАННЯ В МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ КУЛЬТУРИ МИРУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

З часу виникнення людської цивілізації немає важливішої проблеми, ніж збереження миру. З плином тисячоліть змінюються технології, медіа, підходи до